

huzursuzluklar yüzünden 1970'te dekanlıktan istifa etti. İlahiyat Fakültesi'ndeki hocalığını sürdürürken 3 Mart 1976'da öldü.

Daha çok mantık sahasında çalışan Hamdi Ragıp Atademir akademik hayatının başından itibaren yöntem konusuna özel bir önem vermiştir. Hem klasik hem modern metinlere vâkıf olup eserleri döneminde yaygın olan indirgemecilikten uzaktır. Onun temel meselesi yeni fikir yapıları kurmak ve yeni sentezler oluşturmaktır. Ülkede felsefe eğitimi ve kültürünün geliştirilmesi gerektiğini düşündüğünden tercüme faaliyetine önem vermiş ve Batı dillerinden çeviriler yapmıştır. Çevirdiği eserlerle kendi telifleri arasında bütünleyici bir ilişki görülür. Bu metinler o dönem için öğretici olduğu kadar Türkçe'de bir felsefe dilinin oluşmasına da önemli katkılar sağlamıştır. 1942 yılında Türk Dil Kurumu tarafından neşredilen *Felsefe ve Gramer Terimleri* adlı eserin hazırlık çalışmaları na katılmıştır. Aristo'nun *Organon* adlı eserini çevirirken hem eski hem öztürkçe kelimeler kullanarak eski-yeni çatışmasının yaşandığı bir dönemde uzlaşmacı bir yol benimsemiş, özellikle Türkçe'de bir mantık dilinin meydana gelmesi yolunda gayret sarfetmiştir. Tenkitçi yönü de bulunan Atademir'in Hilmi Ziya Ülken'in *Lojik Prensipleri ve Muasır Tenkit* adıyla Fransızca'dan çevirdiği eser için kaleme aldığı yazı Latin harfleriyle yazılan ilk mantık eleştirisi olma özelliği taşır.

Eserleri. Telif: 1. Filozoflara Göre Felsefe (Konya 1947). Bir tür antolojidir. Eserin önsözünde felsefenin ortaya çıkışı, felsefe kavramı ve felsefe telakkileri hakkında bilgi verilmektedir. Kitapta sadece Batılı filozoflara yer verilmiş, İslâm ve İslâm-Türk filozofları için ayrı bir eser kaleme alınacağı belirtilmiştir. 2. *İlim ve Muhit* (Konya 1959). Hüseyin Köroğlu'nun "Bizde Niçin Âlim Yetişmez" başlıklı gazete yazısından hareketle kaleme alınmıştır. İlimin kaynağı, konuları, ilim zihniyeti ve ilim ortamıyla ilim adamı yetiştirmenin problemleri üzerinde durulan eser, Anadolu coğrafyasında âlim yetişmemesinin çevre ile olan ilişkisinin örneklendirildiği bir çalışmadır. 3. *Demokrasi Üzerine* (Konya 1959). 1960 ihtilâli öncesinde yayımlanan eser, demokratik açıdan tek parti kuşatmacılığını eleştiren bildirge niteliğinde olup yazarın siyaset felsefesine dair görüşlerini içerir. 4. *Aristo'nun Mantık ve İlim Anlayışı* (Ankara 1974). 1942 yılında sunulan doçentlik tezinin basılmış şeklidir. Aristo'nun mantık sistemine giriş

niteliğindeki eserde onun burhan teorisi irdelenmektedir.

Çeviri: 1. Eflâton, Phaidon (İstanbul 1943, Suut Kemal Yetkin ile birlikte, Léon Robin'in Fransızca tercümesinden). 2. **Lacombe Brochard, Yanlış Üzerine Deneme** (Ankara 1943). Çevirinin başında yer alan notta eserin 1939'da Türkçe'ye çevrildiği halde yeni terimlerin yerleştirilmesi için ikinci defa çevrildiği belirtilmekte ve Türkçe'de terimlerin yetersizliğinden şikâyet edilmektedir. 3. **B. Groethuysen, Nietzsche ve Alman Felsefi Düşünüşüne Giriş** (İstanbul 1944). 4. **Aristo, Organon I: Kategoriyalar** (Ankara 1947; *Organon*'un bu çevirisiyle aşağıdaki çevirileri Millî Eğitim Bakanlığı Yunan Klasikleri Serisi'nden yayımlanmıştır). J. Tricot'nun Fransızca tercümesinden yapılan çeviri Suat Sinanoğlu tarafından Yunanca aslıyla karşılaştırılmıştır. Atademir çevirinin önsözünde Aristo'nun düşünce tarihindeki yeri ve İslâm-Türk düşüncesiyle ilişkisi hakkında bilgi vermektedir. **Diğer çevirileri:** Aristo, *Organon II: Önerme* (Ankara 1947); Jean-Louis Destouches, *Lojistik* (Ankara 1947); Léon Veuthey, *Çağdaş Düşünce İçinde Mantık Meselesi* (Ankara 1948); Henri Poincaré, *Son Düşünceler* (Ankara 1948, Süleyman Ölçmen ile birlikte); *Bilim ve Metot* (İstanbul 1951, Süleyman Ölçmen ile birlikte); Porphyrios, *İsagoji* (Konya 1948, J. Tricot'nun Fransızca çevirisinden); Jules Lachelier, *Tümevarım'ın Temeli Hakkında* (Ankara 1949); *Organon III: Birinci Analitikler* (Ankara 1950); *Organon IV: İkinci Analitikler* (Ankara 1951); *Organon V: Topikler* (Ankara 1952); André Joussein, *İhtilâllerin Kanunu* (Konya 1965). Hamdi Ragıp Atademir'in bunların dışında henüz yayımlanmamış bazı eserleriyle çeşitli dergilerde (*Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, *Gerçek Yolu*, *Haksas*, *Hilâl* dergileriyle *Yeni Konya* gazetesi) makaleleri bulunmaktadır.

BİBLİYOGRAFYA :

Hamdi Ragıp Atademir, "Lojik Prensipleri ve Muasır Tenkit", *DTCFD*, II (1943), s. 102-106; a.m.f., "Antik Felsefe, Metinler ve Açıklamalar-Yayımlar Arasında Felsefe", a.e., VI/5 (1948), s. 443-445, 542-545; Ahmet Kocaçıl, *Hamdi Ragıp Atademir: Hayatı, Eserleri, Fikirleri* (mezuniyet tezi, 1982), AÜ İlahiyat Fakültesi; Mustafa Arıkan, *Hamdi Ragıp Atademir: Hayatı, Şahsiyeti ve Eserleri*, Ankara 1998; Mehmet Fatih Doğrucan, *Hamdi Ragıp Atademir'de Felsefe, Mantık ve Bilim* (doktora tezi, 2013), Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü; Mustafa Namık Çankı, "Felsefe Terimleri", *Cumhuriyet*, 1 Nisan 1942; Süleyman Hayri Bolay, "Profesör Hamdi

Ragıp Atademir", *AÜİFD*, XXI (1976), s. 440-444; Necati Öner, "Profesör Hamdi Ragıp Atademir", *Felsefe Dünyası*, sy. 35, Ankara 2002, s. 3-7; Kâzım Sarıkavak, "Hamdi Ragıp Atademir'in Mantık Anlayışı", *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, VII/1, Ankara 2003, s. 147-153.

RECEP ALPYAĞIL

ATAER, Yusuf Fahir

(1892-1967)

Celvetî-Bektaşî şeyhi, şair.

Üsküdar Tavaşi Hasanağa mahallesinde doğdu. Asıl adı Yûsuf Nizâmeddin'dir. Yusuf Fahir Baba diye tanındı. Celvetiyye tarikatının Hâşimiyye kolunun piri Hâşim Baba'nın üçüncü kuşaktan torunudur. Babası, *Mir'âtü't-turuk* ve *Mecmûa-i Tekâyâ* adlı eserleriyle tanınan Celvetî-Hâşimî şeyhi Bandırmalizâde Ahmed Münib Efendi, annesi Müzeyyen Anniş Hanım'dır. Yusuf Fahir, Üsküdar Ravza-i Terakkî Mektebi'nde başladığı öğrenimini Kadıköy Hamidiye Ortaokulu, Üsküdar ve Mercan liseleriyle Saint Maria Fransız Okulu'nda sürdürdü. Dönemin tanınmış hocalarından özel dersler alarak kendini yetiştirdi. Şehremini'ndeki Sâdî Dergâhı'nın son şeyhi Râşid (Er) Efendi ile birlikte Esad Erbilî'den *Fuşûşü'l-hikem* okudu. Bir ara, babasının postnişin olduğu Bandırmalizâde (Hâşim Efendi) Tekkesi'nin imamlık ve devirhanlık görevlerini yürüttü. Seyrüsülûkünü babasının yanında tamamladı. Büyük dedesi Hâşim Baba'nın yolundan giderek Bektaşîliğe intisap etti. Merdivenköy Bektaşî Dergâhı şeyhi Mehmed Ali Hilmi Dede baba'dan nasip aldı. Daha sonra Çamlıcalı Âli Nutkî Baba'dan (Nûr Baba) Bektaşî icâzeti olarak "baba" oldu. Onun Bektaşîlik'ten müşşidinin Osman Kemâlî Efendi olduğu (Kalafat, s. 178) ve Sa'diyye'den de icâzet aldığı şeklindeki bilgi doğru değildir. Ancak Kemâlî Efendi ile görüşüp dostluk kurduğu ve onun vefatına manzum bir tarih söylediği bilinmektedir (*Divân-ı Kemâlî'den Aşk Sızıntıları*, s. 178-179). 1918'de babasının vefatı üzerine Bandırmalizâde Tekkesi'nde irşad faaliyetine başladı; aynı zamanda meşihatı babasının uhdesinde olan Kadıköy Kuşdili'nde Fenerbahçe Stadı karşısındaki (Abdülbâki Efendi) Sâdî Tekkesi'nin şeyhliğini de üstlendi. Bu görevleri 30 Kasım 1925'te tekkelerin kapatılmasına kadar devam etti. Daha sonra Kadıköy Kızıltoprak'taki evine çekilen Yusuf Fahir Baba 12 Aralık 1967 Salı akşamı vefat etti. 14 Aralık Perşembe günü Kadıköy Osmanağa Camii'nde kılınan cenaze namazının

Yusuf Fahir Ataer
Bektaşî
kıyafetiyle
ve gençlik
yıllarında
aile fertleriyle
(soldan ikinci)

ardından Bandırmalizâde Tekkesi hazîre-sine defnedildi.

Şiirlerinin hemen hepsinde Ehl-i beyt muhabbetini terennüm eden Yusuf Fahir son devir tekke edebiyatının tanınmış simalarındandır. Kerbelâ mersiyele, devriyeleri, nevrûziyyeleri, pek çok ünlü şaire yazdığı nazîreleri ve düzenlediği tarihleri vardır. Aruz ve hece vezniyle kaleme aldığı na't, kaside ve nefeslerinden bir kısmı bestelenmiş ve İstanbul tekkelerinde yaygın şekilde okunmuştur. Üsküdar'ın entelektüel gönül adamlarının sohbet mekânı olarak tarihe geçen Sâim Efendi'nin meşhur attar dükkânının müdâvimleri arasında Yusuf Fahir Baba da vardır. Bu dükkâna gelenlerden hat, ebru ve kitap sanatları üstadı M. Necmeddin Okyay, Mustafa Düzgünman ile gazeteci-yazar ve müzikşinas Nezih Uzel onun sohbetlerinden feyiz alanlar arasındadır. Ayrıca Müzeyyen Senar, Safiye Ayla, Âlâeddin Yavaşca ve Âmir Ateş gibi tanınmış isimlerin de ondan faydalandığı belirtilmektedir.

Eserleri. 1. *Türkçe Hutbeler* (İstanbul 1341). Bandırmalizâde Yusuf Münib adıyla kaleme alınan eserde hutbe hakkında genel bilgilerin yanında üç hutbe örneği bulunmaktadır. 2. *Mersiyye-i Şâh-ı Şehîd-i Kerbelâ* (İstanbul 1339). Eserde "Şiir ve Şair" başlığı altında gazel, kaside, mersiye ve bahâriyye gibi türlerin nasıl yazılması gerektiği hakkında bilgi verilerek mersiye'nin tanımı yapılmış, özellikle Hz. Hüseyin için mersiye yazmanın yöntemiyle ilgili açıklamalarda bulunulmuş ve iki mersiye yer verilmiştir. Eser Selami Şimşek tarafından Latin harfleriyle, sehven büyük dedelerinden Bandırmalı Şeyh Yûsuf Nizâmeddin Efendi'ye nisbet edilerek neşredilmiştir (bk. bibl.). 3. *Kerbelâ'ya Dair Bir İki Söz ve Mersiye-i Şerîf* (İstanbul 1952). Bu eserin giriş kısmında "Kerbelâ Hâdisesi" ile "Bir İzah" başlıkları altında Kur'an ve hadisler ışığında Ehl-i beyt'e dair

bilgiler verilmiş, önceki eserde olduğu gibi mersiye'nin tanımı yapılarak meşhur mersiye şairleri zikredilmiş, ardından yine iki mersiye yazılmıştır. Yusuf Fahir Baba'nın Mevlânâ Celâleddin-i Rûmî, Hacı Bektaş-ı Velî, Bektaşîliğin tarihi, iç yüzü ve âyin-i Cem'le ilgili *Yeni Tarih Dünyası*, *Tarih Dünyası*, *Karahöyük* ve *Tarih Coğrafya Dünyası* dergilerinde yirmiye yakın makalesi bulunmaktadır. Ayrıca "Bektâşî Âyin-i Cem'i" adlı makalesinden (*Tarih Coğrafya Dünyası*, sy. 11 [İstanbul 1959], s. 366, dipnot: 2) *Bektâşîlik* adıyla kaleme aldığı bir eseri daha olduğu öğrenilmektedir. Hz. Ali'nin methine dair kaleme aldığı yetmiş yedi beyitlik manzumesi henüz yayımlanmamıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

Sadettin Nûzhet Ergun, *On Dokuzuncu Asırdanberi Bektaşî-Kızılbaş Alevî Şairleri ve Nefesleri*, İstanbul 1956, III, 311; *Divân-ı Kemâlî'den Aşk Sızıntıları* (haz. Baha Doğramacı), İstanbul 1957; Sadık Albayrak, *Son Devir Osmanlı Ulemâsı*, İstanbul 1996, V, 92; Yaşar Kalafat, "Bektaşî Türbeleri", *1. Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Sempozyumu Bildirileri: 22-24 Ekim 1998*, Ankara 1999, s. 177-179; Bedri Noyan (Dedeaba), *Bütün Yönleriyle Bektaşîlik ve Alevilik*, Ankara 2003, VI, 56-57; Ahmed Yüksel Özemre, *Üsküdar'da Bir Attâr Dükkânı*, İstanbul 2007, s. 23; Selami Şimşek, "Son Dönem Celvetî-Bektaşî Şairlerinden Yusuf Fahir (Ataer) Baba'nın Bektaşîlik ve Bektaşî Âyin-i Cem'inin İçyüzü ile İlgili Yaklaşımları", *2. Uluslararası Türk Kültür Evreninde Alevilik-Bektaşîlik Bilgi Şöleni: 17-18-19 Ekim 07* (ed. Filiz Kılıç – Tuncay Bülbül), Ankara 2007, I, 533-548; a.mlf., "Bandırmalı Şeyh Yûsuf Nizâmeddin Efendi (ö. 1165/1752) ve Mersiyye-i Şâh-ı Şehîd-i Kerbelâ'sı", *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, sy. 30, Erzurum 2006, s. 65-84; a.mlf., "Son Dönem Celvetî Şeyhlerinden Bandırmalizâde Ahmed Münib Efendi'nin Hayatı, Eserleri ve Mecmûayı Tekâyâ'sı", *Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, sy. 21, Konya 2007, s. 142; a.mlf., "Üsküdar'da Yetmiş Bir Süfi-Şâir: Yusuf Fahir Ataer Baba, Hayatı, Eserleri ve Mersiyeleleri", *Uluslararası Üsküdar Sempozyumu V: 1-5 Kasım 2007: Bildiriler* (ed. Coşkun Yılmaz), İstanbul 2008, II, 263-284.

SELAMİ ŞİMŞEK

ATAMAN, Adnan
(1926-2014)

**Türk halk müziği sanatçısı,
koro şefi, eğitimci, derlemeci.**

13 Temmuz 1926'da İstanbul Çengelköy'de doğdu. Babası folklor uzmanı, eğitimci Sadi Yaver Ataman, annesi Fatma Pakize Hanım'dır. Annesini küçük yaşta kaybetti. Çocukluk yılları büyükbabası Ali Yaver ve babaannesi Habibe Yekta'nın yanında Karadeniz Ereğlisi ve Safranbolu'da geçti. Kastamonu'da liseyi bitirdikten sonra İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi'ne dört yıl devam etti. Bu esnada bir yandan da İstanbul Radyosu'nda yayın yapan, babasının kurduğu ve yönettiği Memleket Havalı Ses ve Saz Birliği'nde bağlama sanatçısı olarak yer almaya başladı. Sanat hayatı eğitim hayatının önüne geçince tıp tahsilini yarım bıraktı. Altı ay süreli kısa askerlik hizmetinden sonra İstanbul Defterdarlığı'nın açtığı memurluk sınavını kazanarak Beşiktaş Veraset Vergi Dairesi'ne memur adayı olarak tayin edildi. Maliyedeki bu görevi sürerken bir taraftan da Memleket Havalı Ses ve Saz Birliği'ndeki müzik çalışmalarını sürdürdü. Bu sırada babasının girişimiyle İstanbul Belediye Konservatuarı bünyesinde kurulan Folklor İnceleme ve Derleme Kurulu'na bağlı Folklor Tatbikat Topluluğu'na (günümüzde İstanbul Üniversitesi Devlet Konservatuarı Türk Halk Müziği Topluluğu) sınavla fahri saz sanatçısı oldu (1953); ancak hastalanması ve hastahane'de bir ay kadar yatması üzerine memuriyetten ayrılıp Folklor Tatbikat Topluluğu'ndaki sanat çalışmalarına döndü. 1954'te kendisi için özel olarak açılan sınavda başarı gösterince topluluğun kadrolu saz sanatçıları arasına katıldı. Babasının topluluktaki şeflik görevinden 1960'ta emekliye ayrılması üzerine topluluk yöneticiliğine altı ay süreyle vekâlet eden Süheyla Altmışdört'ün

Adnan
Ataman